

In dit nummer

- Zorgen voor correcte gegevens
- Kosteneffectiviteit: waar staan we in het onderzoek voor de Natuurplanbureaufunctie?
- Lezers WOT's new willen meer actualiteit
- Samenwerking WOT en Kennisbasis levert synergie in het onderzoek
- Dit gaan we vaker doen
- Verschenen Publicaties

WOT's new is een uitgave van de eenheid WOT Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Deze Nieuwsbrief bevat informatie over alle wettelijke onderzoekstaken natuur en milieu.

Redactie: Bram ten Cate
WOT Natuur & Milieu
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 78 44
E-mail: info.wnm@wur.nl
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 7 van de Nieuwsbrief verschijnt in juli 2006.

Zorgen voor correcte gegevens

WOT levert informatie over landbouw en milieu voor de planbureaufunctie

Geert van Duinhoven

Half mei verschijnt de Milieubalans weer. Dit jaarlijkse boekwerk bevat evaluaties over de toestand van milieu en analyses van het gevoerde milieubeleid. Het Milieu- en Natuurplanbureau geeft de balans uit en Wageningen UR is een van de instellingen die zorgt voor het aanleveren van gegevens. Coördinatie hiervan gaat via de tandem Jennie van der Kolk van de WOT Natuur en Milieu en Reinier van den Berg van het Milieu- en Natuurplanbureau.

De jaarlijkse Milieubalans moet kloppen. Natuurlijk. Het moet exacte, actuele gegevens bevatten omdat het de bedoeling is dat de overheden en politici die informatie gebruiken voor een zorgvuldig beleid. Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) verzorgt jaarlijks de publicatie maar is daarbij uiteraard wel afhankelijk van vele andere instituten en onderzoekers die informatie aanleveren. Wageningen UR levert een bijdrage aan de milieugegevens die een relatie hebben met landbouw. Het gaat dan bijvoorbeeld om gegevens over ammoniakemissies, mestproductie, gewasbeschermingsmiddelen, verdroging en fosfaat- en stikstofemissies.

"Vroeger ging het aanleveren van gegevens een beetje hap-snap", vertelt Reinier van den Berg. "De taken van de verschillende instituten liepen wat door elkaar heen. De diverse modellen, die voor het maken van de Milieubalans van heel groot belang zijn, werden allemaal op een eigen manier beheerd en onderhouden. Door nu alle werkzaamheden via de WOT Natuur & Milieu (WOT N&M) te regelen, is er meer lijn en dus ook meer zekerheid ingebouwd. Zekerheid dat de modellen up-to-date zijn en dat de gegevens die er uit komen, ook correct zijn."

"Die modellen", voegt Jennie van der Kolk van de WOT N&M toe, "kun je vergelijken met een auto. Die doet het een hele tijd goed maar op een gegeven moment moet je zaken onderhouden en vervangen. De laatste kennis moet

Reinier van den Berg en Jennie van der Kolk: "Voor de Milieubalans levert de WOT N&M gegevens, het MNP doet de synthese."

dus in de modellen verwerkt zijn en de modellen moeten goed onderhouden worden. Wij sturen dat aan en geven ondersteuning. Een belangrijk deel van de cijfers en gegevens die wij aanleveren komen ook in de Emissie-registratie. Wij leveren cijfers aan die relevant zijn voor zover ze met landbouwemissies te maken hebben. Dus dan gaat het bijvoorbeeld om ammoniak en fosfaat maar ook om bestrijdingsmiddelen. Voor de Milieubalans leveren wij gegevens, het MNP doet de synthese."

Ook strategisch

Maar behalve dat, is er ook steeds meer ruimte voor strategische verkenningen. In de jaarlijkse Kaderbrief van het Ministerie van

De Milieuplanbureaufunctie van de WOT Natuur & Milieu

- Bijdragen aan de Emissieregistratie
- Bijdragen en rapportages voor Milieubalans
- Bijdragen en rapportages voor de Werkgroep Uniformering Mestcijfers
- Bijdragen en rapportages voor het beheer van een nationaal systeem voor de rapportage over landgebruik en bossen in het kader van het Kyoto Protocol
- Bijdragen en rapportages voor milieuverkenningen en duurzaamheidsverkenningen
- Bijdragen en rapportages voor de monitoring van de transitie duurzame landbouw
- Bijdragen en rapportages voor periodieke ex-ante en ex-post beleidsevaluaties door MNP, bijvoorbeeld gewasbeschermingsbeleid, mestbeleid en gebiedenbeleid
- Coördinatie en afstemming van werkzaamheden voor het MNP
- Beheer van het Mest- en Ammoniakmodel van LEI over mestproductie, mestoverschotten, ammoniakemissie
- Beheer van model Stone van Wageningen-UR, MNP, RIZA over emissies van stikstof en fosfaat uit de landbouw

Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit staat geschreven over welke onderwerpen LNV geïnformeerd wil worden. De laatste jaren is hierbij aandacht voor strategische verkenningen. Het gaat dan om analyses van ontwikkelingen en tendensen in de maatschappij die effect hebben op landbouw en landelijk gebied. Wat zijn de grote 'onduurzaamheden' van de Nederlandse landbouw? Wat is de rol van de veranderende overheid, welke sturingsmogelijkheden heeft de overheid? Wat is de rol van ketens in de transities?

Jennie van der Kolk: "In dit kader hebben we bijvoorbeeld een studie uitgevoerd naar transitie in de landbouw. Wat is de toekomst van de duurzame landbouw in Nederland, hoe organiseer je die omslag, wat betekent dat voor het milieu, de economische positie van de landbouw? Dit soort vragen kunnen we bij de WOT N&M oppakken en zonodig uitzetten bij een van de onderzoeksinstituten van Wageningen UR. Deze studies staan dus een beetje los van het rekenwerk voor de Milieubalans, maar zijn voor de overheid wel een belang-

rijke bijdrage in het denken over duurzaamheid, milieu en landbouw".

Beter gereguleerd en afgestemd

Reinier van den Berg: "We werken nu anderhalf jaar op deze manier en ik denk tot tevredenheid van beide kanten. Het is nu allemaal beter gereguleerd en afgestemd. Maar ik denk niet dat lezers van de Milieubalans dat ook direct kunnen herkennen. Ten eerste is het landbouw-onderdeel, dus dat deel waar de WOT N&M verantwoordelijk voor is, niet zo heel erg groot in vergelijking met de andere delen. Ten tweede gaat het natuurlijk in principe om dezelfde informatie als die we hiervoor ook altijd van de diverse instituten kregen. Nu gaat het via de WOT Natuur & Milieu. Iedereen kan nu nagaan hoe de cijfers en data en zelfs strategische verkenningen tot stand komen. Daarin zit hem vooral de winst in."

Meer informatie over de Milieuplanbureaufunctie is te vinden op:

www.wotnatuurenmilieu.wur.nl en op www.kennisonline.wur.nl/WOT

Contact: jennie.vanderkolk@wur.nl

Kosteneffectiviteit: waar staan we in het onderbouwend onderzoek voor de Natuurplanbureaufunctie?

Floor Brouwer en Tanja de Koeijer

Wat is kosteneffectiviteit?

Kosteneffectiviteit is een methodiek om te kunnen beoordelen of doelen van het huidige natuurbeleid met minder middelen kunnen worden gerealiseerd en of met een gelijke inzet van financiële middelen een groter doelbereik kan worden gehaald. We kunnen ook duidelijk maken hoe de doelen te realiseren zijn.

Kosteneffectiviteit: een macro-benadering

In 2005 is een methodiek ontwikkeld om de kosteneffectiviteit van het natuurbeleid te kunnen bepalen. We hebben hierbij niet alleen de kosten van beheer in ogenschouw genomen maar ook de kosten voor verwerving en inrichting en de milieukosten voor het op orde krijgen van de milieucondities. Tot nu toe is de methodiek - voor ex-ante toepassing - toegepast voor één natuurdoel (natte heide). De belangrijkste kostenpost heeft betrekking op de vermindering van ammoniakemissies. Natte heide kan het meest kosteneffectief in de pro-

vincie Drenthe worden gerealiseerd. Met 20% van de totale kosten om natte heide aan te leggen, kan al 80% van het totale areaal worden gerealiseerd.

Kosteneffectiviteit: een micro-benadering

Daarnaast wordt de kosteneffectiviteit van het beheer ook berekend vanuit het perspectief van een ondernemer (in dit geval een agrariër). Hierbij is de vraag welke combinatie van

pakketten (Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) en Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) het beste in de bedrijfsvoering past. De uitkomsten laten zien dat de beleidsdoelstelling voor het agrarisch natuurbeheer, ongeveer 100.000 ha SAN in de ecologische hoofdstructuur (EHS), in theorie zou kunnen worden gerealiseerd. Dat wil zeggen dat er een areaal van dergelijke omvang binnen de EHS te vinden is, waarop dit beheer goed in de bedrijfsvoering zou passen.

Meer informatie:

Koeijer, T. de et.al., 2006.

Methodiekontwikkeling kosteneffectiviteit van het natuurbeleid. De realisatie van het natuurdoel 'Natte heide'. Wot-rapport 20. WOT Natuur & Milieu, Wageningen. (rapport verschijnt medio juni 2006)

Contact: floor.brouwer@wur.nl
tanja.dekoeijer@wur.nl

Lezers WOT's new willen meer actualiteit

Begin dit jaar is aan alle lezers van WOT's new gevraagd wat zij vinden van deze nieuwsbrief. Er zijn ruim 150 reacties binnengekomen. Deze lezers geven de voorkeur aan selectief lezen en koppensnellen; slechts een enkeling leest de brief van A tot Z. Waar we volgens verreweg de meesten van hen niets aan moeten veranderen is de frequentie en de omvang van de nieuwsbrief. Ook vinden zij dat het 'populaire gehalte' hetzelfde moet blijven: het aantal 'meer' en 'minder' stemmers houdt elkaar hier in evenwicht.

Wat moet er dan wel veranderen? Velen vinden dat het wetenschappelijke gehalte wel omhoog mag. Nog meer mensen zouden graag meer actuele onderwerpen in de nieuwsbrief zien. Daarentegen mogen de 'persoonlijke' onderwerpen voor de meesten wel wat minder aandacht krijgen.

De redactie dankt hierbij allen die hebben meegedaan aan de enquête voor hun bijdrage. Aan de hand van de uitkomsten gaan we bekijken hoe we de nieuwsbrief nog beter kunnen laten aansluiten bij uw behoefte aan informatie over de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.

Samenwerking WOT en Kennisbasis levert synergie in het onderzoek

Paul Hinssen

Naast de directe uitvoering van wettelijke onderzoekstaken (WOT) moet de WOT Natuur & Milieu ook investeren in de toekomst. Hiervoor is een deel van het budget in de Kennisbasis van Wageningen UR bestemd. Dit budget willen we richten op innovatie die ertoe leidt dat we ook in de toekomst beschikken over direct bruikbare en betrouwbare informatie op de relevante kennisvelden. De resultaten van deze continue ontwikkeling zullen niet alleen in publicaties vastgelegd worden. Veel belangrijker is misschien wel dat deze nieuwe kennis in de hoofden van onderzoekers en in zogenaamde "kennisintensieve systemen" zit.

De investeringen voor de WOT Natuur & Milieu zijn ondergebracht in Kennisbasisthema 1 (Inrichting en gebruik groene en blauwe ruimte). Binnen dit thema streven we maximale synergie na. In 2005 hebben we daarom in veel projecten als co-financier geparticipeerd.

Daardoor konden we met een relatief klein budget toch bij één op de vijf de projecten de bruikbaarheid voor WOT stimuleren.

Onlangs heeft de redactie van Kennis Online een special uitgebracht over de Kennisbasis, waarbij zij onder meer twee projecten uit het thema 1 voor het voetlicht heeft gebracht. Dat we in beide geparticipeerd hebben, mag toeval heten (statistische kans 4%), maar het is ook te beschouwen als een signaal dat we vanuit de WOT participeren in de meest relevante projecten en dat de beoogde synergie daadwerkelijk gerealiseerd wordt.

Meer informatie:

KB-thema 'Groene en blauwe ruimte':
www.kennisonline.wur.nl

Contact: paul.hinssen@wur.nl
hans.farjon@wur.nl

Dit gaan we vaker doen

Op 9 maart heeft de kennismarkt plaatsgevonden, die we in de vorige WOT's new hadden aangekondigd. Dit met als doel om de doorstroming van de resultaten van het Onderbouwend Onderzoek 2005 naar het Milieu- en Natuurplanbureau te bevorderen. Ongeveer 25 onderzoekers van Wageningen UR konden evenzoveel projectmedewerkers van het MNP bestoken met posters, flipovers en demo's. MNP-ers konden op hun beurt de onderzoekers onder vuur nemen met vragen over de gebruiksmogelijkheden van het onderzoek. Waar nodig zijn afspraken gemaakt voor verdere kennisuitwisseling.

Een korte evaluatie door ongeveer 25 deelnemers leverde meerdere suggesties om de effectiviteit van de kennismarkt verder te vergroten. Op de vraag: "Volgend jaar weer een kennismarkt?" antwoordde 95% volmondig ja!

Contact: harm.houweling@wur.nl

Verschenen Publicaties

Floristische hotspots in kaart

In dit WOT-rapport hebben onderzoekers van Alterra beschreven hoe ze floristische hotspots in Nederland in kaart hebben gebracht. Het Milieu- en Natuurplanbureau gebruikt deze kennis in de voorspellingsmodellen die worden ingezet voor evaluaties en verkenningen. Hotspots zijn gedefinieerd als locaties met goed ontwikkelde vegetaties waarin relatief veel kenmerkende plantensoorten voorkomen. De studie heeft zich gericht op de floristisch meest waardevolle systemen: natte schraallanden, trilvenen, duinvalleien, gebufferde vennen, broekbossen, kalkgraslanden en hellingbossen. De kaart van floristische hotspots is gemaakt op grond van

(a)biotische kansrijkdomkaarten en de verspreiding van plantensoorten. Voor dat laatste is gebruik gemaakt van het FLORBASE-bestand met gegevens bijeengebracht door de vrijwilligersorganisatie FLORON. Binnenkort zullen soortgelijke kaarten gemaakt worden voor hotspots van vogels en vlinders.

Meer informatie:

Runhaar, J. et al., 2005. Hotspots floristische biodiversiteit. WOT-rapport 9. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Consensus tussen bestuurslagen niet altijd nodig om natuurbeleidsdoelen te realiseren

Omdat in het rijksnatuurbeleid veel decentraal geregeld is, zijn complexe relaties ontstaan tussen betrokken actoren en bestuurlijke niveaus. Daarbij kan geen enkele partij de beleidsvoering volledig naar zijn hand zetten. Voor het Milieu en Natuurplanbureau is onderzocht in hoeverre dit belemmerend kan werken voor de realisatie van rijksnatuurdoelen. Hierbij zijn de onderzoekers uitgegaan van het concept "congruentie", dat qua interactietype een

middenpositie heeft op de schaal van conflict tot consensus. Congruentie van beleid verwijst naar de mate waarin de beleidslijnen van het natuurbeleid van de ene bestuurslaag afgestemd of verenigbaar zijn met de beleidslijnen van het natuurbeleid van een andere bestuurslaag. Onderzoek in drie gebieden (Laag Holland, Drents Friese Wold en Gelderse Poort) laat zien dat congruentie vaak ten grondslag ligt aan coalitievorming. Consensus is niet nodig. Overleg en interactie stimuleren de congruentie. Een gevolg is meer samenwerking waardoor beter zicht komt op de samenhang

en uitvoerbaarheid van de ambities. Bewustwording over congruentie kan ook meer bescheidenheid in het beleidsproces brengen en de aandacht vestigen op het belang van pragmatische oplossingen in een context van verscheidenheid.

Meer informatie:

Selnes, T.A. et al., 2005. Congruentie van natuurbeleid tussen bestuurslagen. WOT-rapport 11. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Natuur en milieueducatie in de praktijk

De burger moet meer ruimte krijgen om aan de eigen verantwoordelijkheid invulling te geven. Dit blijkt uit een studie naar instrumenten voor natuur- en milieueducatie (NME), gericht op duurzame ontwikkeling in de samenleving. Zowel de instrumentele als de emancipatoire benadering staan centraal. Aan de hand van vier voorbeelden, 'Adopteer een Kip', 'Duurzame Wijk', 'Den Hâneker' en 'Het Verhaal van de Heuvelrug' is de werking van NME-instrumenten in de praktijk geanalyseerd, met daarbij de sturingsmogelijkheden voor beleid om draagvlak en gedrag van burgers voor duurzame ontwikkeling te beïnvloeden.

Meer informatie:

Hubeek, F.B. et al., 2006. Van adoptiekip tot duurzame stadswijk. Natuur- en milieueducatie in de praktijk. WOT-rapport 18. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

De WOT Natuur & Milieu geeft drie reeksen publicaties uit: WOT-studies, WOT-rapporten en WOT-werkdocumenten. Een volledig overzicht van verschenen publicaties is te vinden op de website: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Publicaties van de WOT Natuur & Milieu zijn ook te verkrijgen bij het secretariaat.
Postadres: Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Bezoekadres: Droeendaalsesteeg 3
Gebouw Lumen, kamer 0.471
E-mail: info.wnm@wur.nl
Telefoon: (0317) 47 78 45